

ontstaan betekenissen die onzichtbaar zijn, die teruggaan op het onuitsprekelijke, het onzegbare. Het lijkt me boeiend om dat veld tussen dans en beeldende kunst te verkennen, niet de ontmoeting van twee disciplines, maar de verkenning van de relatie die uit die ontmoeting kan voortkomen.” Aldus Frédéric Flamand in de brochure van Charleroi/Danses 92.

Ruimte, snelheid

Trisha Brown en haar gezelschap mochten de biënnale openen. Dat was een goede keuze, want in het werk van Trisha Brown is de relatie tussen dans en ruimte en zo ook tussen dans en beeldende kunst al meer dan twintig jaar aan de orde. *Set and Reset*, het eerste stuk van de avond, fragmenteert de rechthoekige ruimte van de scène in een oneindig aantal plaatsen waar de lichamen imploderen en exploderen, zich aanraken of zich verliezen, in een radicaal vrije fluiditeit en dynamiek. De euclidische wetten van de ruimte worden doorbroken, wat nog wordt versterkt door de scenografie van Robert Rauschenberg en de muziek van Laurie Anderson. De scenografie is gebaseerd op de bewegende beelden die het licht werpt op een rechthoek en twee piramides die boven de scène hangen. De muziek is een knappe mix van repetitieve zinnen en ‘gezapt’ klankmateriaal (televisie, industriële geluiden). ‘Ik verplaats lichamen, zoals ik een potlood verplaats,’ zegt Trisha Brown en deze vrije schrijftuur vinden we ook terug in de twee andere choreografieën die werden gedanst, *Newark* en *Foray Forêt*. Het

laatste stuk, dat ook het meest recente is, gebruikt als muziek het geluid van de dansende lichamen, het ademen, het vallen, de wrijving van de schoenen op de dansvloer, en het geluid van een fanfare die buiten het theater speelt. In Charleroi was dat de fanfare van de Gilles van Binche, die aan deze schitterende opening een feestelijk streepje couleur locale meegaf.

In de loop van de biënnale presenteerde de nieuwe compagnie van Frédéric Flamand drie programma's, die telkens bestonden uit *Mercuric Tidings* van Paul Taylor en *Inlets 2* van Merce Cunningham en een creatie.

Het programma werd geopend met *Mercuric Tidings* van Paul Taylor, op uittreksels van de eerste en de tweede symfonie van Schubert. Het deed denken aan architectuur in beweging, vol cirkels en diagonalen. Maar vooral *Inlets 2* liet ten volle zien in welke richting Frédéric Flamand zijn compagnie wil laten werken.

Flamands biënnale kon inderdaad niet zonder een stuk van de tandem Cunningham-Cage, zonder dewelke de hedendaagse dans niet zou zijn wat ze is, met name qua gebruik van de scenische ruimte. Het nieuwe gezelschap Charleroi/Danses heeft dus *Inlets 2* aangepakt, een choreografie uit 1983 op een compositie voor zee, schelpen, vuur en misthoorns van John Cage. Bij het begin van de 64 choreografische frases van *Inlets 2* heeft Cunningham het toeval de vrije loop gelaten, om een grillige structuur voor zeven dansers te creëren. Het nieuwe gezelschap zal nog hard moeten werken om zich die noties van constante asymmetrie

eigen te maken en ons het ongelooflijke te laten ervaren, dat de dimensies van de ruimte slechts vluchtig zijn, tijdelijk en bedrieglijk, maar het weet nu wel dat dat het niveau is dat moet gehaald worden - de nieuwe dansmeester zal het hen in herinnering brengen.

Met *Naama*, dat Lucinda Childs voor de compagnie heeft gecreëerd, zijn we terug bij het onderzoek van de ruimte als abstracte en architecturale constructie. En uiteraard is de keuze van de muziek bij deze creatie geen toeval: een compositie van Iannis Xenakis, groot ordonnateur van rigoureuze en complexe sonore constructies. *Naama* is toegespitst op de integratie van het bewegende lichaam en het licht. De dansers lijken een symmetrisch en zuiver parcours te volgen op de dansvloer - cirkels en rechte lijnen - maar lichtprojecties geven elke ruimtelijke beweging een nieuwe dimensie, in schaduw, kleur en chaos. Zo wordt de dynamiek tussen de danser en zijn schaduwbeeld onderzocht, een spel van opkomen en verdwijnen, vergroten en verkleinen, van scherpte en wazigheid, dat bijdraagt tot de choreografie.

Ook Karole Armitage ontwierp een nieuwe choreografie voor de compagnie. Zij beschrijft *Overboard* als een stuk op pointes, dat de fysieke mechaniek van de traditie gebruikt maar dat de logica ervan doortrekt tot in het extreme, met versnelde en gesyncopeerde ritmes en een sterk geladen dynamiek. Het is een soort portret van onze samenleving, die verandert tegen een onvoorstelbare snelheid, in een rusteloze vlucht voorwaarts. Het eindigt in twijfel omtrent de waarden van deze heksenketel. Zoals bij Petronio, die vier stukken presenteerde in het Palais des Beaux Arts, waaronder het verbazingwekkende *Middelsex Gorge*, is de dans hier vooral doordrongen van snelheid, wat wellicht de ruimte van morgen is. Het lijkt een paradox dat uitgerekend deze twee choreografen, die als vernieuwers aangeschreven staan, het meest teruggrijpen naar de klassieke techniek als basis, of alleszins als teken van hun choreografieën. Want in deze ruimte van de snelheid neigt het lichaam tot verdwijnen, ten voordele van de beweging, zoals dat in het klassieke ideaal aan de orde was. Dat ideaal is natuurlijk weggedeedsterd, en de choreografieën van Armitage en Petronio komen vandaag meer over als revolutie dan als conservatie. Toch slaan beide choreografen heel even een nostalgische toets aan, die refereert aan een vorige periode, een periode waaraan hun leermeesters zich in een jarenlang gevecht hebben onworsteld.

De laatste creatie, *Das meer in zwei Etagen* van Joachim Schlömer en Frank Leimbach, een choreografie voor negen dansers, verleent de dans een duidelijker theatraaliteit. Thema is het kleine beetje hoop dat men koestert, dat ene moment in het leven dat men heel even gelooft in een opstanding uit de dood, de hoop die men op een bepaald moment altijd vindt in de manier waarop men loopt of ademt, en waar men

Naama Guatam /
Imogen Cunningham